

NOORD-BRABANDER.

Dingsdag, 20 September.

DICERE VERUM QUID VETAT?
Horatius.

KERKELIJKE STAAT.

ROME, den 3 September.

Eergisteren heeft Z. H. de Paus zich met al de aanwezende kardinaals en vele leden der hooge geestelijkheid, in processio naar de kerk van St. Maria Maggiore begeven, om den Hemel tot afwending van het dreigende gevaar der cholera te smeken. De toedrang des volks was buitengemeen groot.

— Naar men verneemt, zal zich de Heilige Vader, tegen het einde dezer of het begin der volgende maand, naar zijn zomerslot Castel Gondolfo begeven, om aldaar als gewoonlijk eenige weken de vrije lucht te genieten.

FRANKRIJK.

PARIJS, den 15 September.

Steeds blijft het ministerie onvoltallig. De *Moniteur* blijft daaromtrent het stilwijgen in acht nemen. Naar sommigen willen, zou de heer Martin du Nord de portefeuille van koophandel en openbare werken aangenomen hebben. In zijne plaats, als procureur-generaal bij het koninklijk hof van Parijs, zou de heer Hébert benoemd zijn, die dezelfde betrekking bij het hof van Metz waarneemt. Omtrent de portefeuille van oorlog blijft alles onbeslist: eene poging bij een' ouden minister gedaan, die roeds onder de restauratie zoodanige betrekking heeft waargenomen, schijnt niet gelukt te zijn. De heer Montalivet is naar het legerkamp van Compiègne vertrokken, en schijnt dus buiten eenige ministeriele kuiperij te zullen blijven.

In het hôtel der buitenlandsche zendingen te Parijs, heeft men eene fraaie schilderij geplaatst van Annibal Carrache, een Bolognesch schilder, die in 1609 overleden is. Die schilderij behoorde, sedert meer dan eene eeuw, aan eene familie van regeringspersonen van het oude parlement van Bourgogne. Dezelve stelt de H. Maagd voor, gezeten op een' troon, houdende het kind Jesus staande, en hetzelfde aanbiedende ter aanbidding van den heiligen Charles Borromée en den heiligen François d'Assises, die ter nedergeknield zijn; St. Joseph staat ter linkerzijde van de H. Maagd. Achter St. Charles is een jonge kruisdrager, die Annibal Carrache zelf is. Die schilderij, in 1583 gewerkt, is zeven voet hoog en dertien voet breed.

— Mijnheer de pastoor van St. Roch heeft de aankoop gedaan van een stuk van het ware kruis; deze reliqui zal een volkomen afaat aan de parochianen van St. Roch doen verwerven, en van heden af, zal dezelve aan de vereering en aanbidding der geloovigen blootgesteld worden. Heden zullen de pastoors en verdere geestelijkheid van St. Etienne-du-Mont en St. Laurent, ter bedevaart naar St. Roch gaan. Morgen zal het de beurt van St. Mory zijn. Overmorgen zullen de pastoor van Vaugirard en het geheele groote seminarium van St. Sulpice, te St. Roch komen. Maandag den 19, dingsdag 20 en woensdag 21, eindelijk, zal de beurt der geestelijkheid van Onze-Lieve-Vrouwe van Lorette, St. Eustache en St. Médard wezen.

— In het laatst der vorige maand, heeft er te Auch, doordien de nabij die stad gelegene rivier buiten hare boorden geloopt was, eene overstroming plaats gehad. Daardoor zijn zware ongelukken voorgevallen, en vele huisgezinnen in de diepste ellende gedompeld. Z. Em. de kardinaal aartsbisschop van Auch heeft, zoodra hij van dit ongeluk berigt had ontvangen, zich beijverd, aan mijnheer den abt Fouasse, eersten vicaris-generaal, te schrijven, ten einde hem al het aandeel te betuigen, dat hij in het ongeluk neemt. Deze treffende brief eindigt aldus:

«Ik stel mijne beurs ter uwer beschikking; gebruik dezelve vrij om de ongelukkigen bij te staan; vraag bij den ontvanger-generaal, al wat gij noodig zult oordeelen.»

— Den 9 heeft, in de groote zaal van het collegie van Périgueux, de uitdeeling der prijzen plaats gehad van de leerlingen der Christen-scholen. Mgr. de bisschop zat bij de plegtigheid voor. Mijnheer de prefect, de maire, de opziener der scholen, de burgerlijke en militaire overheden en een talrijk publiek waren er bij tegenwoordig. Na den prefect, heeft Mgr. de bisschop eene voortreffelijke rede uitgesproken, waarin niet dan welwillendheid en goedheid doorstraalde.

— Bij den boekhandelaar L. Curmer alhier, ziet het licht, de eerste aflevering eener nieuwe vertaling van de *Navol-*

ging van Jezus Christus, door den abt Dassanco, vicaris-generaal van Montpollier, verrijkt met zedelijke en Christelijke aanmerkingen, ontleend uit Bossuet en Maassillon, Fléchier, Fénelon en de kerkvaders, versierd met tien prachtige platen in staal en eene kostbaar gekleurde titelplaat. De vertaling is geschied, onder goedkeuring van Mgr. den aartsbisschop van Parijs. Wekelijks zal er eene aflevering uitkomen.

— Uit Toulon schrijft men van den 10:

Bij ministeriele depeche, hebben de linesschepen *Jupiter* en *Suffren* en het fregat *Dryade* bevel bekomen, zich dadelijk gereed te maken, om naar Port-Vendres te vertrekken, ten einde aldaar drie duizend man in te nemen, welke naar Afrika bestemd zijn.

— Van den 16. Het ministerie ondervindt steeds de grootste moeilijkheid voltallig te worden. De *Moniteur* kondigt nog geene benoeming aan. De heer Martin schijnt intusschen de portefeuille van koophandel aan te zullen nemen. Het grootste bezwaar moet in die van oorlog zijn, waar niemand schijnt te willen toetreden. Sommige dagbladen blijven dan ook wederom van eene ontbinding van het geheele ministerie, en van de weder optreding van den heer Montalivet, spreken.

— Het *Journal des Débats* maakt melding van een gerucht dat onze minister te Brussel naar Madrid gezonden, en de Spaansche gezant alhier door een' eenvoudigen gevolmagtigd minister zou vervangen worden.

SPANJE.

Te Ouate is met het beste gevolg een mortier van twintig quintalen gegoten, dat 25 pond kruid kan houden. Men zegt dat hetzelfde bestemd is voor de batterijen, welke voor San Sebastian zijn opgeworpen.

De jonge soldaten, welke Don Basilio Garcia met zich van Arragon en Kastilië gevoerd heeft, zijn gewapend en gekleed geworden; zij vormen onderscheidene bataillons, welke bataillons van Arragon genoemd worden.

Brieven uit Bayonne, van den 10, deelen mede dat men, in de rigting van San Sebastian, bij herhaling het geschut hoorde. De carlistische linie was op dit punt versterkt geworden door twee bataillons van Navarre, welke onder het bevel stonden van den brigadier Don Bernard Zubiri.

In de *Sentinelle des Pyrénées* leest men:

Den 2 is een post der Christinos, sterk 24 man en 2 officieren, nabij Saygos, op de linie van het dal van Estibar, verrast. In de vrees dat men hun geen kwartier zou verleen, wilden de Christinos zich verdedigen; 7 mannen werden gedood; de anderen, gevangen gemaakt zijnde, werden naar het depot van Arcona gevoerd, en de officieren, naar dien van Guembe.

350 man, in bataillons gevormd, en voortkomende uit de deserteurs van het Algerijnsche legioen, zijn, onder den naam van koninklijke jagers, onder de bevelen van Garcia geplaatst.

Den 1 hebben de Carlisten 5 soldaten en een sergeant der Christinos verrast, tegenover de brug van Hernani; de sergeant is onmiddellijk voor het hoofd geschoten, omdat hij een' groenen gordel om had, waarop stond: de staatsregeling of de dood.

Madrid.

De *Guianne* deelt mede, dat zich te Madrid een genootschap gevormd heeft, onder de beaming van *vengadores de Alibaud* (wrekers van Alibaud). Vier duizend personen hadden zich den eersten dag doen inschrijven. Hunne bedoeling kan niet twijfelachtig zijn.

Een correspondent van den Parijschen *Messenger*, van den 5, doet zien, dat de vrees, welke Gomez in die stad verspreid heeft, niet geheel verdwenen is, en dat dit opperhoofd, terwijl hij naar Cuenca gerukt is, eene achterhoede gelaten heeft, welke de hoofdstad nog deed beven. Voornoemde brief luidt aldus:

«Eindelijk zijn wij verlost van de nabuurschap van Don Basilio Garcia en Gomez, die sedert meer dan twintig dagen, den weg van Arragon naar Madrid afsneden. De eerste heeft den Ebro met een ontzagheijken buit overgetrokken. Hij heeft den 26, de kleine stad Aldea overgetrokken, op het oogenblik, dat het volk op de markt vereenigd was, om een ge-

vecht van jonge stieren te zien. Hij voert thans over meer dan drie duizend man bevel.

Gomez is, met eene sterkere en beter gedisciplineerde magt, van eene andere zijde niet minder ontzag inboezemend. Hij vreest niet, zich met de beste troepen der Koningin te meten. Thans is hij naar de zijde van Valencia.

Op het oogenblik vernemen wij, dat duizend man, van de afdeeling van Gomez gedetacheerd, zich te Villa-Rejas, een dorp op korten afstand van Aranda, bevinden. Nimmer waren de Carlisten tot op zoo korten afstand van Madrid genaderd. Die afstand is zeven mijlen.

Laatste berigten.

De fransche *Messenger* deelt het volgende mede:

Heden (den 16) is een courier uit Madrid aan het ministerie van buitenlandsche zaken aangekomen; dezelve brengt depeches van den heer Bois-le-Comte tot den 9 mede. Men verzekert, dat dezelve van een zeer treurigen inhoud voor de regering der Koningin zijn, en dat zij eene groote desorganisatie bij de liberale partij kenbaar maken. Er wordt, onder anderen, in gezegd dat men geen' enkelen generaal meer kan vinden, die zich met het opperbevel wil belasten, zoo uit vrees van niet te slagen, of van de krijgstuicht niet te kunnen handhaven. Men was te Madrid steeds verschrikt wegens de nabuurschap der verschillende carlistische bendes, en de regering hield zich goreed, op het eerste teken te ontvlugten.

De proclamatie, door Koning Karel V uitgevaardigd, is van den volgenden inhoud:

Spanjaarden,

De Hemel die, in Zijne barmhartigheid, nimmer deze heldhaftige natie vergeet, die zoo zichtbaar eene zaak beschermt welke de Zijne is, en die, als een toegenegen vader, ook dan wanneer Hij ons, wegens onze misslagen, den verschrikkelijken ramp toezendt welke ons treft, ons, door eene bijzondere voorzienigheid, met een dagelijks zich herhalend wonder bijstaat, alzo met de menschelijke voorzigtigheid spelende, en voor zich den roem behoudende uwe wapenen te doen zegevieren, de Hemel heeft de omwenteling belast, zich zelve recht te verschaffen. Hij stelt haar, in het oog der wereld, in al de naaktheid harer ijsselijkheden voor. Om voor altijd de volken door eene eeuwige les uit de dwaling te brengen, onderwerpt Hij de usurpatie aan de usurpatie zelve, en doet haar omkomen als het slagtoffer van het grondbeginsel dat haar het leven gegeven heeft. Ja, Spanjaarden, ik beweene met u de rampen van ons vaderland; doch met u aanbid ik de hooge voornemens der Almagt. De jongste gebeurtenissen der onder dwingelandij staande provincien van la Granja en Madrid, en die waardoor dezelve waarschijnlijk thans gevolgd worden, veroorloven mij niet het stilzwijgen te bewaren. Te midden van zoodanige rampen, is uw Koning U woorden van hoop en troost verschuldigd.

Spanjaarden, de wereld ziet de vooruitzichten uwer getrouwheid bewaarheid, uwe zaak geregtvaardigd, door uwe eigene vijanden gewroken. Neen, het was geen enkel vraagstuk van opvolging tot den troon, dat zich in Spanje opdeed; de omwenteling heeft het gezegd, en mijne regten konden te goeder trouw niet in twijfel getrokken worden; het was de zaak der Europesche orde, worstelende tegen de regeringeloosheid, welke de ontbinding van alle maatschappijen, welke ook de vorm harer regeringen zij, gezworen heeft. Te vergeefs zocht zij, bij hare geloofte, haar rampspoedig gelaat te bedekken, te vergeefs beijvert zich de usurpatie haar werktuig te versieren met niterlijkheden van wettigheid, met bedriegelijke verklaringen, met logenachtige beloften, met valsche waarborgen, met ontwerpen en hersenschimmige plannen, welke geschikt waren om de droombeelden en overeenstemming van hen op te wekken, die door andere belangen derzelve ware inzichten, en de geestkracht van uw karakter, van uwe overleveringen, van uwe zeden, konden doen miskennen; de geest des kwaads kon zich niet lang zelve getrouw blijven. De omwenteling stemt te weinig met de orde overeen, dan dat zij haar, zelfs in haar eigen belang, kan doen eerbiedigen. Ziet, haar bloeddorst is nog niet geslecht, en echter heeft zij duizenden getrouwe Spanjaarden aan hare woede opgeofferd, in de gevangnissen en op de schavotten, in de velden en op openbare pleinen, zelfs in de heiligdommen en onder de bescherming van overheden, welke geene kracht bezaten om haar te bedwingen, of geen' moed om zich hare medeplichtigen te bekenen. Na de heiligste pligten met voeten getreden, alle takken van openbaar bestuur in verwarring gebracht, het crediet vernietigd, de rijkdommen der natie tot op den bodem uitgeput, alle stelsels beproefd, van alle dwalingen misbruik gemaakt te hebben, ziet haar nu, overdekt met misdaden, hare eigene kinderen met de ongehoordste wreedheid verslinden, zich in een' afgrond van bloed en afschuwelijkheden werpen, de minst beschaafde volken in woestheid en barbaarsheid overtreffen, en, door het werk harer handen aan stukken te werpen, zich voorbereiden, om, ware het mogelijk, de geheele natie te vernietigen, haren verwoestenden invloed over de geheele wereld uit te breiden; en dit, terwijl de noodzakelijkheid ten minste de mededingende eischen der geheime genootschappen moest opschorten, die zich onder verschillende zinnebeelden en vancu, het opperbevel betwis-

ten, het eenige geheim hunner verdeeldheden, welken naam men ook aan het stelsel geve; en dit, terwijl de ontzag inboezemende houding van mijn leger de vereeniging tusschen gemeenschappelijke vijanden had moeten te weeg brengen. Zoo waar is het, dat alleen in de wettigheid orde, het leven der maatschappijen, is, en dat de omverwerpingen der instellingen, der eeuwige grondbeginselen van den godsdienst, der zedelijkheid en der regtvaardigheid, die er de grondslag van zijn, de zinneloosheid en den dood ten gevolge heeft van hen die de orde durven aanranden!

Doch God heeft in deze crisis het Katholijke Spanje niet verlaten, en alles kondigt de aanstaande verschijning aan van den Iris des vredes, onfeilbaar teken van rust na den storm. De overgrootste meerderheid der natie is getrouw aan hare grondbeginselen geweest. Uwe zoo kennelijke getrouwheid en uwe heldhaftigheid maken thans de bewondering van Europa uit, en de Heere belooft uwen moed en uwen ijver. De geschiedenis biedt geen voorbeeld aan van eene meer nationale en meer regtvaardige zaak, van talrijker, noch van meerdere door den Hemel bekroonde opofferingen. Wendt het oog op 1854, toen de omwenteling door verraad meester is geworden van den troon en van voor langen tijd aan hare zegepraal gewaarborgde middelen, de getrouwheid der volken in stroomen bloeds gesmoord, ik afgescheiden van mijne zeer beminde onderdanen of in hunne vermoeijenissen deelende, het klein getal geordende bataillons in het gebergte van een getrouw en vorknocht land geweken, en, volgens menschen berekening, naar een' spoedigen val neigende; alle hoop vordween. Bereken de hulpbronnen, waarover de usurpatie kon beschikken, de, tot overmaat van schande, uit gelukzoekers en het schuim van alle natien zamengestelde legioenen, al hare werkelijke kracht eindelijk, en die welke haar de opinie verleende, voor zoo verre men door eene onbegrijpelijke dwaling, het mogelijk oordeelde dat zij zich zou bevestigen, dat zij ten slotte waarborgen van hechtheid en orde gaf, dat er eene rigting en een juist midden voor de eenmaal ontketende Spaansche driften was. Ziet de uitkomsten thans; ziet mijn leger; ziet het lot der inwoners van die provincien, na een verwoestenden oorlog van drie jaren; ziet de rust en de veiligheid dier bevolkingen, die zich, op eenige schreden des vijands, aan hare werkzaamheden overgeven, en in een' onveranderlijken vrede leven, tot voorbeeld zelfs der meest in alle maatschappijen gemeenzame misgrijpen, rein van alle uitersten, te midden van den door de driften ontstoken brand, en ofschoon dagelijks, door een' onverzoonlijken vijand, tot bloedige wderzaak uitgelokt; vergelijk dezen staat bij dien der usurpatie. Dat Europa deuzelven met onpartijdigheid beschouwe, en dat het oordeele!

Ja, Spanjaarden, uwe gehechtheid kan niet luider kenbaar worden. Alle provincien, alle bevolkingen, op zeer weinige uitzonderingen na, hebben hare getrouwheid op eene niet onduidelzinnige wijze aan den dag gelegd, en, ofschoon onder het ijzeren juk van het revolutionair despotismus, hebt gij overal weerklank van getrouwheid doen hooren; gij hebt de barbaarsche vonnissen uwer dwingelanden beantwoord, door u zelve, uwe familie, onverschrokken aan al de woede van het vernielende der omwenteling bloot te stellen. Ik zie uwe opofferingen, ik ken het beklagenswaardige lot van miljoenen Spanjaarden, die, zonder verdediging, en onder het afschuwelijke van zoo vele afsgrisselijkheden, zuchten; ik heb medelijden met uwe ongelukken; mijn vaderlijk hart kan het denkbeeld van zoo vele rampen niet dulden. Dat mijne stem, te midden eener zoo verschrikkelijke crisis, u van eenigen troost zij. Ik herhaal het u, de dag uwer vrijheid nadert; betrouwt u in den Heere, die aan Spanje een plegtanker, een stuk hout toegeworpen heeft, waaraan het zich kan vasthechten in den verschrikkelijken storm, welke het onder dezelfs puinhopen dreigde te bedolven. Smeekt den bijstand des Hemels af, verdubbelt uwe pogingen en uwe getrouwheid, indien het mogelijk zij, noch iets bij eene reeds onbepaalde getrouwheid te voegen. Wat mij betreft, ik zal de mijne verdubbelen, en gij zult de orde zien herboren worden; gij zult eene kiem van algemeene beroering in een nieuwen waarborg van rust voor Europa veranderd zien.

Mijne grondbeginselen en mijne gevoelens zijn u ten volle bekend; uwe verlangens zijn de mijne, mijne belangen de uwe. Eene vaderlijke regering zal de wonden eener halve eeuw dwalingen en rampen heelen. Op den troon van den heiligen Ferdinand gezeten, zult gij een gemeenschappelijken vader hebben, die uwe tranen zal uitwisschen, uwe opofferingen beloonen, niet zal trachten dan het geluk eener zoo verdienstvolle natie te bevorderen, van waker vrede en geluk ik, aan den uitdeeler der kroonen, nauwkeurig rekenschap zal moeten geven. De heilige godsdienst onzer vaders, onze eerwaardige en wijze grondwetten, de spaansche zeden, het bestuur der justitie in hare betrekkingen tot alle zedelijke belangen der maatschappij, eene strenge bezuiniging en alle grondstoffen van materieel welzijn, welke ons nog overblijven, zullen, binnen weinige jaren, den roem en glans van die groote natie wederom doen herrijzen, welke even verre verwijderd is van aan anderen de wet te willen voorschrijven, als zich te onderwerpen die te ontvangen. Mijn hart is aangedaan op de zoete

hoop, dat geen Spanjaard, die nog eenige braafheid en eergevoel bezit, voortaan tot een stelsel van afschuwelijkheden en oneer zal toetreden, en dat welhaast, bevrijd van de regeeringloosheid, te midden van den vrede, omringd van mijnedierbare onderdanen, als een vader van zijne teedere kinderen, wij allen, uit gezamenlijke erkentenis, onze dankbetuigingen aan den Almachtige zullen opzenden, en de zegeningen afsmeeken, welke de Hemel ons in Zijne goedheid voorbereidt.

Aspeytia, 2 September 1836.

Ik, DE KONING.

BELGIE.

BRUSSEL, den 17 September.

Men heeft alhier berigt ontvangen dat Z. M., na wegens het slechte weder eenige dagen te Calais vertoefd te hebben, van daar den 14 naar Douvres overgestoken, en reeds in die stad aangekomen is. Z. M. is terstond naar Londen vertrokken.

NEDERLANDEN.

GRAVENHAGE, den 19 September.

Bij koninklijk besluit van den 17, zijn wederom, onder anderen, de volgende militaire benoemingen gedaan:

Tot kolonels, de luit. kolonels D. C. de la Rochelle en J. C. Ninaber; tot luit. kolonel, de majoor H. Engelen; tot majoor, de eerste kapitein J. F. Dolprat.

— In den loop dezer week, worden alhier verwacht III. KK. III. de Prins en Prinses van Oranje, en, naar men zegt, III. KK. III. de Kroonprins en Prins Albert van Pruisen.

— Z. Exc. de minister van binnenlandsche zaken is II. Donderdag avond, van zijne buitenlandsche reis, in deze residentie teruggekeerd.

Verder zijn alhier aangekomen de heer Cousin, Pair van Frankrijk, en lord Ebrington, lid van het Britsche Parlement. Eerstgenoemde heeft zich herwaarts begeven, om de inrigtingen en den aard van het onderwijs hier te lande nader te leeren kennen, waarmede hij zich reeds in deze residentie heeft bezig gehouden.

— Z. Exc. de minister van Financien wordt eerstlangs te Amsterdam verwacht, om de algemeene vergadering van het Amortisatie-Syndicaat bij te wonen.

— Uit Mauchen schrijft men dat de ontmoeting van Z. M. koning Otto te Dresden, met den Groothertog van Oldenburg en diens gemalin en dochter Amalia, tot eene nadere kennismaking tusschen laatstgenoemde Vorstin geleid heeft. Er is tot een huwelijk besloten. De ondertrouw zou zelfs reeds den 3 October te Munchen plaats hebben.

— De heer O'Connell is tot gouverneur der nationale Iersche bank benoemd.

— Uit Sackingen aan den Rijn, wordt het volgende voorval vermeld:

«Voor eenige dagen voeren twee kinderen van een schipper, een jongen en een meisje, met een schuitje, naar een eiland in den Rijn, om aldaar te gaan sprokkelen. Eer zij naar huis konden terugkeeren, werden zij door een zwaar onweder overvallen, waarvan zij den afloop op het eiland moesten afwachten. Midden in het geloei van den stormwind hoorden, zij noordkreten op de rivier aanheffen, en zagen een door den storm omvergeworpen vaartuig afdrifven, waaraan zich twee menschen vastgeklemd hadden. Zonder zich een oogenblik te bedenken, of zich door het oogenschijnlijk gevaar te laten afschrikken, staken zij terstond met hun klein schuitje van wal, om, zoo mogelijk, hulp te gaan aanbrengen. Gelukkig slagden zij in hunne poging, bereikten het omgeslagen vaartuig, en de eerste der beide schipbreukelingen, die het leven aan hen te danken had en gered in hunne aak overstapte, was — hun vader.»

— Den 13 dezer, des nachts, is in het Vlie gestrand het kofschip *S. Anthony*, kapt. H. A. Klein, met lijnwaad, van Memel naar Rotterdam; de equipage is gered geworden.

Twee dagen te voren was bij het Oostereinde van Terschelling gestrand het schoonerschip *Diana*, kapt. Tunmore, met hout, van Dramme naar Jarmouth, doch het volk is gered.

— Men schrijft uit Zierikzee, van den 15, «Heden is het treurig berigt ontvangen, dat de eenige van hier varende vischhoeker, genaamd *de Kroonprins*, toebehoorende aan de rederij van de heeren Le Sage ten Broek en Comp., den 12 Augustus II., op de kust van IJsland, door eenen hevigen orkaan op de klippen is geworpen en geheel verongelukt; de equipage is gelukkig gered.»

— Uit Groningen schrijft men het volgende:

«Op Dingsdag den 13 dezer, is alhier, des morgens tusschen 7 en 10 ure, door Zijne Hoogwaardigheid, baron van Wijkerslooth van Schalkwijk, Bisschop van Curium, geadsisteerd door 24 priesters, de Broederkerk, voor den dienst der Roomsche Katholieke gemeente, met de daarbij gebruikelijke plegtigheden, ingewijd. Na de inwijding, is de plegtige Hoogmis door Z. H. W. gecelebreerd, in tegenwoordigheid van Z. Exc. den heer Gouverneur der provincie Groningen, den provincialen en plaatselijken kommandant, van de commissien uit het collegie der Gedeputeerde Staten, uit den raad dezer stad, uit het collegie van Curatoren en Professoren onzer hoogeschool, en van de commissien uit de regtbanken en uit de leeraren der onderscheidene godsdienstige gezindheden, welke allen tot de bijwoning van de viering der voor de Roomsche Katholieke dezer stad zoo heugelijke plegtigheid waren uitgenoodigd. De heer pastoor van de R. K. gemeente te Delfzijl hield eene toepasselijke leerrede, en alles werd besloten met het zingen van een *Te Deum laudamus.*»

Bij gelegenhoid dezer inwijding, zal het niet ongepast zijn de verschillende lotgevallen van genoemde kerk onzen lezeren voor te stellen, of in het geheugen terug te roepen.

Zij heet *Broederen*-kerk, dewijl zij behoorde tot een klooster van Franciskaner-moennikken, die zich *Mindere Broeders*, of ook wel eenvoudig *Broeders* bij uitnemendheid, noemden. Het klooster bestond uit de gebouwen, die nu beneden voor de Latijnsche school en boven voor de Akademische Bibliotheek zijn ingerigt. De vierkante ruimte daartusschen, bezuiden de kerk, was eene kloosterplaats. Het kerkhof des kloosters lag ten noorden der kerk, waar nu de Broerstraat, een deel van de Pedelswoning en den Bursegang, zich bevinden. Wanneer dit klooster en dus ook deze kerk gesticht zij, is dus verre niet gebleken. De eerste melding des kloosters komt voor in 1253, toen het als een sterk steenen gebouw (*stins*, d. i. *steenhuis*), in eenen burgeroorlog, voor een gedeelte der stedelingen, tot een punt van verdediging strekte. Veel ouder dan dat jaar kan het wel niet zijn, gelijk men uit de bouworde en de stovigheid der muren kan opmaken, en daaruit, dat de orde, voor welke het diende, eerst in die zelfde eeuw, doch in haar begin, in 1207, is opgerigt.

Als kloosterkerk weet men genoegzaam geene merkwaardige bijzonderheden van haar, dan dat zij de oudste en grootste kloosterkerk in deze stad en door de Pausen met vele voorregten begiftigd was. Hare belangrijkheid in de geschiedenis begint in 1556, van welken tijd af zij in den kring van dertig jaren vijfmaal van bestemming veranderde. In den beginne van dat jaar 1566, werd zij nog door de *Minderbroeders* gebruikt. Een deel der Groninger ingezetenen had toen reeds den voorvaderlijken godsdienst verlaten en tot de nieuwe gezindheid overgegaan, zonder dat zij nog eenig kerkgebouw in de stad bezaten, waarom zij te helpen de predikatie in een daartoe ingerigt gebouw gingen bijwonen. Zij verzochten vervolgens aan de regering van Groningen om eene der stadskerken, waarop hun den 17 September 1566 de Broederkerk voorloopig werd afgestaan. Eenige beelden en kerkversieringen werden weggenuid en den minderbroeders ter bewaring gegeven, en het orgel bedekt (want de strenge Hervormden keurden te dien einde het gebruik der orgels af), en zoo begon den 22 September 1566 de preek der onroomschen in dit gebouw. Hunne vreugde was echter van korten duur. Reeds den 7 Maart 1567 werd, op herhaald en streng bevel der Spaansche Landvoogdes, de kerk voor hen gesloten en den 15 April werden de Predikanten, die den dienst hadden verrigt, uit de stad verwezen. De stadsbouwmeester en zes of zeven arbeiders, die, op last der stadsregering, de beelden uit de Broederen-kerk hadden weggenomen, werden, op last van eenen raad van het hof van Brabant, in 1569 naar Groningen overgekomen, om de kerkplundenaars te straffen, als *kerkplunderaars* gevangen gezet. De bouwmeester en twee arbeiders braken uit en ontvlugten; maar de drie of vier overigen werden, wegens die daad, op de breede markt deels gehangen, deels onthoofd. De nieuwgezinden namen daarop de vlugt en slechts de Roomschegezinden bleven binnen de stadswallen. De Broederenkerk werd weder voor den Roomsche Katholijken godsdienst gebruikt.

Ten gevolge van den Gentschen godsdienstvrede, veranderde dit weder. In 1579 toen de Spaansche krijgslieden uit de stad en de provincie vertrokken, en de gevlugte inwoners terug gekomen waren, werd den 29 Junij de broederenkerk, maar benevens deze ook eene tweede, de St. Walburgskerk (die ten noordoosten van de groote kerk voor het provinciehuis gestaan heeft, het oudste gebouw der stad, 't welk in 1611 is ingestort), andermaal aan de hervormden afgestaan. Doch reeds den 3 Maart 1580 gaf de stadhouder Rennenberg de stad aan de Spaanschen over, die haar nu veertien jaren lang in bezit hielden, en de twee door de hervormden gebruikte kerken weder voor den Roomschen godsdienst inrigteden. Zoo kwam de Broederenkerk voor de derde maal weder aan de broeders. Doch in 1594 werd de stad op de Spanjaarden heroverd door Prins Maurits, die de Roomschen wel niet verbande, maar de hervormde kerk toch

ook hier tot Staatskerk verhief en dus den hervormden ingezetenen alle kerken en openbare inrigtingen toekende. Zoo kwam ook de Broederen-kerk te hunner beschikking en dit gebouw binnen dertig jaren tot de vijfde verandering van bestemming.

Evenwel hadden zij van deze kerk geen dadelijk gebruik. Naar het klooster werd de Latijnsche school, dus verre in het tegenwoordig provinciehuis gehouden, in 1595 dadelijk overgebracht: maar deze school liet de kloosterkerk onaangeroerd. Toen zij echter eindelijk gebruikt werd, kreeg zij nog eene andere bestemming. Zij werd bij de oprigting der hoogeschool in 1614 aan deze als akademiekerk toegewezen, en na eene vertimmering, die zij zeer behoeftde, in 1616 als zoodanig in gebruik genomen. Nu hielden de voorheen zoo spoedige veranderingen voor meer dan twee eeuwen op. Zij werd als Akademiekerk juist 210 jaren lang gebruikt, daar de redevoering van Professor de Wal, den 21 December 1826 in haar uitgesproken, de laatste Akademische plegtigheid is, welke men daar heeft gehouden. Behalve voor plegtige redevoeringen, diende in dezen tijd het koor voor publieke promotien, en het schip der kerk voor de Akademiepreken der hoogleraren zondags avonds en voor de proefpredikatiën der studenten.

Van 1594 tot aan 1646 hadden de R. K. in Groningen slechts een kerkje; toen kwam er een tweede bij; doch in 1665 vinden wij in de stad reeds van vijf geestelijken gewag gemaakt. Of er evenwel toen reeds vijf kerken waren, blijkt niet: maar, in het begin der vorige eeuw, waren dezelfde vijf er reeds, die er nu nog zijn. De R. K. ingezetenen, die daar de godsdienstoefeningen bijwoonden, waren voor ruim honderd jaren slechts 1500 of 1600 zielen sterk. Hun getal bedraagt thans omstreeks 5000 zielen. Bij de vijf bovengenoemde kerkjes, die echter niets dan doorgeslagen kamers in gewone huizen waren, hadden de R. K. in 1711 nog twee andere. Doch om de armen beter te onderhouden, werd het bedehuis in de Heerestraat, op verzoek van armvoogden, bij raadsbesluit van den 3 van Bloemaand 1790 en dat in den Pausgang, op aanvraag van armvoogden en gecommiteerden uit de R. K. gemeente, bij raadsbesluit van den 6 van Wintermaand 1794, opgeheven. Daar de vijf overgeblevene huiskerken bouwvallig, en zeer ondoelmatig waren, en te bekrompen om de R. K. bevolking welke, op het einde der vorige eeuw, reeds tot 4000 zielen was aangegroeid, te bevatten, was men er op bedacht om eene der groote kerken te verkrijgen. Eene daartoe gedane aanvraag, in den jare 1809 en 1812, werd echter met geen gunstig gevolg bekroond. In 1813 vervoegde zich de aarts-priester B. Meddens bij rekwest andermaal tot den Koning, met verzoek om voor de vijf R. K. gemeenten eene der publieke kerken te mogen verkrijgen. Dit verzoek had onderscheidene onderhandelingen ten gevolge, waarna de aarts-priester, bij een later schrijven, te kennen gaf: dat indien de R. K. in het bezit der Broederen of Akademiekerk werden gesteld, de thans bestaande bedehuizen door hem konden en zouden worden opgeheven en de vijf kerkelijke gemeenten daarin tot ééne parochie vereenigd. Waarop Z. M., uit aanmerking dat deze kerk tot geen godsdienstig einde gebruikt werd, en zonder ongerief voor andere gezindten, aan de R. K. kon worden geschonken, bij besluit van den 25 October 1821, n°. 81, besloot, deze kerk aan hen af te staan met koor, sacristie, consistoriekamer en een gedeelte van het kerkhof, benevens eene toelage van f 25,000, om de kosten voor het herstellen der kerk, het bouwen van een nieuw theatrum anatomicum, en het leveren van een nieuwen toegang tot de bibliotheek, die dus verre in de kerk was te bestrijden. Voorts werd bij dat besluit onder anderen nog bepaald, dat de gemeente zich moest verbinden, om het overige bij te dragen, en daar er nu slechts eene parochie mogt overblijven, de tegenwoordige vijf bedehuizen, te dien einde, openlijk te verkoopen. De zaak bleef echter dralen: de gemeente die voor een groot deel uit geringe en onbemiddelde leden bestaat, durfde de geheel bouwvallige Broederkerk, op deze voorwaarden niet aanvaarden. Men bleef dus aan het onderhandelen, tot dat na lang aanhouden, behalve de f 20,000: -, wegens het toegenomen verval der kerk, bij Koninklijk besluit van den 6 Mei 1829, n°. 114, nog f 54,000: - van Landswege werd toegestaan en tevens eene commissie benoemd, bestaande uit de Heeren Aarts-priester B. Meddens, Mr. F. J. J. Cremers Wethouder, B. Paping Med. Doctor, J. J. Sorman en J. F. Koets, Kooplieden, tot uitvoering van de bedoelde besluiten.

De overgifte der kerk aan de Roomschegezinden werd echter eerst den 6 November 1829 volbragt, en de vertimmering toen begonnen. Bij deze bouwning zijn genoegzaam alleen de muren blijven staan, inwendig is alles vernieuwd en oncindig veel verraaid. Ook uitwendig is er eene aanmerkelijke verandering bijgebracht. Het kleine torentje boven den ingang van het koor, gelijk op kloosterkerken gewoonlijk gezien wordt, is afgebroken, en nu aan de westzijde, als bij eene parochiale kerk behoort, een toren van meerdere hoogte opgebouwd. De werken waren in 1831 gereed. De commissie wendde alles aan om de kerk in gebruik te doen nemen, doch ondervond onderscheidene zwarigheden. Deze werden echter ten laatste ook uit den weg geruimd, en de tegenwoordige Aarts-priester J. B. Priester, onlangs tot pastoor der Broederschap, door de geestelijke overheid, benoemd; ten gevolge waarom dat gebouw door Z. H. W. den Bisschop van Curium plegtig is ingewijd, op den 13 dezer, een dag die

bij de Roomsche-Katholieke ingezetenen van Groningen steeds in dankbaar geheugen zal blijven, vormits zij, na zoo vele jaren wachters, eindelijk op denzelfden in het genot zijn getreden van datgene wat hun door Z. M. zoo welwillend en onbekrompen was toegekend. Eere zij den Vorst die zoo de belangen zijner R. K. onderdanen, ook aan den uithoek zijns rijks, bevordert; dank der geestelijke overheid welke Groningen's R. K. burgerij eindelijk in de gelegenheid gesteld heeft, hare oude bedehuizen voor een bekwaam tempelgebouw, te kunnen verruilen.

BEKENDMAKINGEN.

* * J. N. COOLEN, Vendumeester te 's Bosch, zal, op Woensdag, den 21 September 1836 en volgende dagen, des Namiddags ten 2 ure, te zijnen huize Verkoopen:

Eene fraaijen Inboedel, bestaande in:

Mahoniehouten SECRETAIRE, CHIFFONNIÈRES, RONDE TAFEL, STOELLEN met Trijpe Zittingen, Geboend KABINET, beste Marmere PENDULE, Vergulde SERVIESEN, fijne Porcelaine TASSEN, KRISTAL, GLAS en AARDEWERK, STOELLEN, TAFELS, KAGCHELS, SPIEGELS en SCHILDERIEN, Welgevulde BEDDEN, eene partij Katoenen en Wollen MANUFACTUREN, ten zolfen dage van 's morgens 10 tot 12 ure te zien.

* * De Notaris VAN WOELDEREN te Veghel, heeft Provisioneel Opgeweeld, om op Donderdag den 29 September 1836 ten zes ure 's avonds, Finaal te Verkoopen:

De BIER- en AZIJNBROUWERIJ, HUIZINGE en verdere GEBOUWEN te Veghel gelegen, van ouds genaamd het Kasteel Fritzelstein met bijhoorende LANDERIJEN; ingezet op f 5250.-
Siagen » 100.-

Totna... f 5350.-

De Verkoopning zal geschieden ten Huize en Herberge van Johannes van Veghel, te Veghel aan de Haven.

* * Ouders of Voogden genegen zijnde, om hunne KINDEREN of PUPILLEN ter SCHOOL te doen; zoo wordt berigt, dat er zich eene gunstige gelegenheid opdoet, om voor dezelve een zeer goed KOSTHUIS enz. te kunnen krijgen, bij stille en christelijke menschen, in eene aanzienlijke Gemeente der Provincie Noord-Brabant, alwaar van oudsher eene vermaarde Latijnsche, Fransche, alsmede eene zeer goede Nederduitsche School bestaat. Iemand hierop reflecterende, gelieve zich te adresseren aan de Gebroeders LANGENHUYSEN, te 's Bosch, onder Letter X. Brieven franco.

* * A. F. BOLSUIS zal, op Donderdag den 29 September 1836, des voormiddags ten 9 ure te beginnen, op de Pastorie te Esch, publiek doen verkoopen: Al de Mobilaire Goederen, nagelaten door wijlen den Eerwaarden Heer H. V. VAN MIL, Pastoor te Esch.

Bij biljetten breeder omschreven.

BEURSPRIJZEN.

Weenen, den 10 Sept.: 5 pCt. Metall. 104; Bankactien 1318.
Parijs, den 10: 5 pCt. 106,45; Dito 3 pCt. 79,55; Sp. Ardoins 27½.
Londen, den 10: 3 pCt. gecons. 90½ à 4; Nederl. 2½ pCt. 53½.
Dito 5 pCt. 102 à 101½; Sp. Ardoins 29½.
Antwerpen, den 17: Leening van 24 mill. 101½; Werk. schuld 10½.
Sp. Ardoins 26½ à 1. Den 18 stonden de Ardoins 25½, en ten 2 ure 25½ à 1.
Amsterdam, den 17. In alle fondsen, voornamelijk in Binnenlandsche en Spaansche, heerschte ter Beurze van heden eene wezenlijke paniek. Ieder wil verkoopen en niemand durft te koopen. Eerst ten 10 ure waren de koersen weder eenigzins staande. Intusschen schijnt daar toe geene andere aanleiding te bestaan dan de verkoopen, die op het per koerier van Londen van jl. woensdag ontvangen merk geschied zijn en die de angst onder de houders hebben verspreid. Dit geldt inzonderheid onze binnenlandsche fondsen, want nopens de Spaansche loop het gerucht, dat hier regstreeks het berigt van het binnenrukken van Gomez binnen Madrid en van het vlugten der Koningin zou zijn ontvangen. (Gelijk uit de door ons boven medegedeelde berigten uit Spanje blijkt, hebben zich die geruchten voor als nog niet bevestigd.) Er zijn heden ook in Holl. Fondsen aanzienlijke gedwongene verkoopen bewerkstelligd, die geene geringe oorzaak tot de huidige dalings hebben gegeven.

Om een denkbeeld van de aanzienlijke variatie der fondsen te geven, vermelden wij slechts dat Integralen à 52½, 50½ en 51½; Handelmaatschappij à 178, 160, 170, 161, 170; en Ardoins à 25½, 21, 22½ en 23½ gedaan zijn. In evenredigheid dezer verbazende fluctuatiën, was intusschen de handel in geen dezer fondsen uitgebreid.

Alle Zuid-Amerik. fondsen waren genoegzaam nominaal; allen waren tot lagere koersen aangeboden, zonder koopers te vinden. Eenige weinige stukken zijn van enkele Columbianen, 2de Leening, à 49 en van Blaauw Grieken à 22 en 21 gedaan.